

Οικονομία Γ Λυκείου | Κεφάλαιο 5

Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Σημειώσεις θεωρίας

Επιμέλεια: Ηλίας Τουμασάτος, καθηγητής ΠΕ78

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο προσδιορισμός των τιμών**1. Έννοια και λειτουργία της αγοράς**

- ❖ Πρωτόγονη κοινωνία (Ροβινσών Κρούσος) = δεν υπάρχει καταμερισμός εργασίας → ο άνθρωπος παράγει μόνος του ό,τι χρειάζεται για την επιβίωσή του.
- ❖ Όπου υπάρχει καταμερισμός εργασίας: οι άνθρωποι ΑΝΤΑΛΛΑΣΣΟΥΝ ΠΡΟΪΟΝΤΑ για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους → Αγορά: ο τόπος όπου συγκεντρώνονται τα άτομα για να κάνουν τις συναλλαγές τους (σήμερα: εμπορικοί δρόμοι, λαϊκές αγορές, εμπορικά κέντρα)
- ❖ Σήμερα: νέοι τρόποι αγοραπωλησίας (τηλέφωνο, φαξ, συμβολαιογραφικό γραφείο – ηλεκτρονικές αγορές)

ΒΑΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ 1: ΑΓΟΡΑ: (Μέσα + χώροι όπου γίνεται αγοραπωλησία)

Αγορά με την ευρεία έννοια σημαίνει όλα εκείνα τα ΜΕΣΑ με τα οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί μια ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΑ και όλους τους σχετικούς ΧΩΡΟΥΣ

Ποιοι συμμετέχουν στην αγορά; 2 μέρη:

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ
προσφέρουν αγαθά για πώληση ΠΡΟΣΦΟΡΑ επιδιώκουν: μέγιστο κέρδος με πώληση όσο το δυνατόν μεγαλύτερων ποσοτήτων του αγαθού στη μεγαλύτερη δυνατή τιμή	ζητούν να αγοράσουν αγαθά ΖΗΤΗΣΗ επιδιώκουν: μέγιστη χρησιμότητα από κάθε αγαθό, με βάση εισόδημα, προτιμήσεις κλπ: να αγοράσουν εκείνες τις ποσότητες και εκείνες τις τιμές που θα ικανοποιήσουν καλύτερα τις ανάγκες τους

- ❖ Προϋπόθεση σε μια αγοραπωλησία Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΩΝ 2 ΜΕΡΩΝ
- ❖ Οι επιδιώξεις επιχειρήσεων είναι αντίθετες με τις επιδιώξεις των καταναλωτών.

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Μελετάμε δεδομένα πίνακα 5.1 σελ. 93

Στήλες πίνακα: (α) τιμή P

(β) ζητούμενη ποσότητα Q_D

(γ) προσφερόμενη ποσότητα Q_S

(δ) υπερβάλλουσα προσφορά

(ε) υπερβάλλουσα ζήτηση

- ❖ Παρατηρούμε: Υπάρχει μόνο μία τιμή για την οποία ζητούμενη ποσότητα = προσφερόμενη ποσότητα ($Q_D = Q_S$) → Σε αυτή την τιμή οι παραγωγοί προσφέρουν και οι καταναλωτές ζητούν την ίδια ποσότητα.

❖

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ	ΕΙΔΟΣ	ΣΧΟΛΙΑ
$Q_D > Q_S$	ΕΛΛΕΙΜΜΑ - ΥΠΕΡΒΑΛΛΟΥΣΑ ΖΗΤΗΣΗ	Η ζητούμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη ποσότητα ΕΛΛΕΙΜΜΑ (οι καταναλωτές ζητούν περισσότερα απ' όσα προσφέρουν οι επιχειρήσεις → λείπουν προϊόντα από την αγορά)
$Q_D < Q_S$	ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ ΥΠΕΡΒΑΛΛΟΥΣΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	Η ζητούμενη ποσότητα είναι μικρότερη από την προσφερόμενη ποσότητα ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ (οι καταναλωτές ζητούν λιγότερα απ' όσα προσφέρουν οι επιχειρήσεις → περισσεύουν προϊόντα από την αγορά)
$Q_D = Q_S$	ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ	Η ζητούμενη ποσότητα είναι ίση με την προσφερόμενη ποσότητα

ΒΑΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ 2 : ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Τιμή ισορροπίας είναι η τιμή στην οποία η ζητούμενη ποσότητα είναι ίση με την προσφερόμενη ποσότητα.

Πώς λειτουργεί η τιμή ισορροπίας;

- ❖ **Όταν υπάρχει πλεόνασμα**, δηλ. η προσφερόμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από τη ζητούμενη, μένουν απούλητες κάποιες μονάδες του προϊόντος (η υπερβάλλουσα προσφορά) στα χέρια του παραγωγού.
- ❖ Για να τις πουλήσει, και να μην συσσωρευθούν αποθέματα, ο παραγωγός ΜΕΙΩΝΕΙ την ΤΙΜΗ.
- ❖ Τότε, αυξάνεται η ζητούμενη ποσότητα και μειώνεται η προσφερόμενη - (μειώνεται το πλεόνασμα, η διαφορά δηλ. ζητούμενης και προσφερόμενης ποσότητας)
- ❖ Το πλεόνασμα ΜΗΔΕΝΙΖΕΤΑΙ στην τιμή ισορροπίας.

- ❖ **Όταν υπάρχει έλλειμμα**, δηλ. η ζητούμενη ποσότητα είναι μεγαλύτερη από την προσφερόμενη → λείπουν από την αγορά κάποιες μονάδες του προϊόντος
- ❖ **Άρα:** υπάρχουν καταναλωτές που δεν το βρίσκουν, και θα πλήρωναν παραπάνω για να το αποκτήσουν.
- ❖ **Άρα:** ο παραγωγός αυξάνει την τιμή.
- ❖ **Τότε (νόμος ζήτησης)** μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα – αυξάνεται η προσφερόμενη (μειώνεται το έλλειμμα, η διαφορά δηλ. ζητούμενης και προσφερόμενης ποσότητας)
- ❖ Το έλλειμμα ΜΗΔΕΝΙΖΕΤΑΙ στην τιμή ισορροπίας.

Στο διάγραμμα 5.1 σελ. 95 ΠΡΟΣΟΧΗ!!!

Απεικονίζονται τα δεδομένα του πίνακα 5.1

Έχουμε:

D καμπύλη ζήτησης

S καμπύλη προσφοράς

ΟΙ ΚΑΜΠΥΛΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ ΤΕΜΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ Ε

- ❖ Το **ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΜΗΣ ΤΩΝ ΚΑΜΠΥΛΩΝ** προσφοράς και ζήτησης προσδιορίζει:
 - (α) την **ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ**
 - (β) την **ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ**
- ❖ **ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΜΗΣ: ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ** – παριστάνεται από την απόσταση ανάμεσα στις δύο καμπύλες (ΑΒ)
- ❖ **ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΜΗΣ: ΕΛΛΕΙΜΜΑ**: παριστάνεται από την απόσταση ανάμεσα στις δύο καμπύλες (ΓΔ)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο προσδιορισμός των τιμών

33

3. Αλγεβρικός προσδιορισμός του σημείου ισορροπίας

❖ Πώς υπολογίζουμε το σημείο ισορροπίας;

(α) δεχόμαστε ότι οι συναρτήσεις ζήτησης και προσφοράς είναι ΓΡΑΜΜΙΚΕΣ.

Δηλαδή: Για τη συνάρτηση ζήτησης έχουμε:

$$Q_D = \alpha + \beta P$$

Για τη συνάρτηση προσφοράς έχουμε:

$$Q_S = \gamma + \delta P$$

(β) Όταν έχουμε ποσότητα ισορροπίας ισχύει

$$Q_D = Q_S,$$

Άρα

$$\alpha + \beta P = \gamma + \delta P \text{ όπου } P = \text{τιμή ισορροπίας } (P_0)$$

Λύνουμε ως προς P και βρίσκουμε $P_0 = \text{τιμή ισορροπίας}$

(γ) Έχοντας υπολογίσει το P_0 , αν αντικαταστήσουμε σε οποιαδήποτε από τις δύο συναρτήσεις την τιμή P_0 , βρίσκουμε την ποσότητα ισορροπίας Q_0 (αφού στην τιμή ισορροπίας ισχύει $Q_D = Q_S$)

Δες το παράδειγμα σελ. 95

Και τη γραφική παράσταση στο διάγραμμα 5.2 σελ. 96.

❖ Σημείωση:

Αν μια συνάρτηση προσφοράς ή ζήτησης είναι **ΓΡΑΜΜΙΚΗ** και γνωρίζουμε δύο σημεία της ευθείας και τις συντεταγμένες τους:

Έστω A (P₁, Q₁), B (P₂, Q₂)

Μπορούμε να υπολογίσουμε τον τύπο της συνάρτησης ζήτησης από τον τύπο

$$\frac{Q - Q_1}{P - P_1} = \frac{Q_2 - Q_1}{P_2 - P_1}$$

Λύνοντας ως προς Q

Δες παράδειγμα στη σελ.96.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο προσδιορισμός των τιμών

4. Μεταβολές της τιμής και της ποσότητας ισορροπίας

❖ Πώς γίνεται ο προσδιορισμός της τιμής στην αγορά;

Οι δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης προσδιορίζουν την τιμή.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ	ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ
ΣΤΑΘΕΡΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΤΑΘΕΡΗ ΖΗΤΗΣΗ	ΣΤΑΘΕΡΗ	ΣΤΑΘΕΡΗ
Μεταβάλλεται ΕΙΤΕ η προσφορά ΕΙΤΕ η ζήτηση	ΜΕΤΑΒΑΛΛΕΤΑΙ βλ. παρακάτω	ΜΕΤΑΒΑΛΛΕΤΑΙ βλ. παρακάτω

Πώς μπορώ να τα θυμάμαι πιο εύκολα;

- Όταν και τα δύο (προσφορά και ζήτηση) μένουν σταθερά, και τα άλλα δύο (τιμή – ποσότητα ισορροπίας μένουν σταθερά)
- Όταν αλλάζει μόνο η ζήτηση: Και τα δύο αλλάζουν προς **την ίδια κατεύθυνση με τη ζήτηση** (π.χ. αυξάνονται αν αυξάνεται η ζήτηση).
- Όταν αλλάζει μόνο η προσφορά **προσοχή:** (α) Η **τιμή ισορροπίας** πάει **αντίθετα με την προσφορά** (π.χ. αυξάνεται προσφορά – μειώνεται τιμή ισορροπίας)
(β) Η **ποσότητα ισορροπίας** πάει προς **την ίδια κατεύθυνση με την προσφορά** (αυξάνεται προσφορά, αυξάνεται ποσότητα ισορροπίας)
- Όταν αλλάζουν και τα δύο, το πού θα πάνε τιμή και ποσότητα ισορροπίας εξαρτάται από το μέγεθος των μεταβολών.

Περίπτώσεις

ΠΡΟΣΦΟΡΑ	ΖΗΤΗΣΗ	ΤΙΜΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ
ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΣΤΑΘΕΡΗ ■
ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ↑	ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ↑	ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ↑
ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ↓	ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ↓	ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ↓
ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ↑	ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ↓	ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ↑
ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ↓	ΣΤΑΘΕΡΗ ■	ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ↑	ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ↓
ΜΕΤΑΒΑΛΛΕΤΑΙ ↑↓	ΜΕΤΑΒΑΛΛΕΤΑΙ ↑↓	Εξαρτάται από το μέγεθος των μεταβολών	Εξαρτάται από το μέγεθος των μεταβολών

Ανάλυση των επιμέρους περιπτώσεων:

Αρχικά δεδομένα: Έστω καμπύλη προσφοράς D_1 , καμπύλη ζήτησης S_1 με σημείο ισορροπίας E_1 που αντιστοιχεί σε τιμή ισορροπίας P_1 και ποσότητα ισορροπίας Q_1

1. Μεταβολή της ζήτησης με σταθερή προσφορά. (βλέπε σχήμα σελ. 97)

Πότε γίνεται; Αν αλλάξει κάποιος προσδιοριστικός παράγοντας της ζήτησης (προτιμήσεις καταναλωτών, εισόδημα καταναλωτών, τιμές άλλων αγαθών, προσδοκίες και προβλέψεις καταναλωτών για την εξέλιξη των τιμών / του εισοδήματός τους, αριθμός καταναλωτών)

Τι συμβαίνει;

Περίπτωση 1: Αυξάνεται η ζήτηση. Η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται δεξιά, η καμπύλη προσφοράς μένει σταθερή. Έχουμε νέα καμπύλη ζήτησης D_2 , νέο σημείο ισορροπίας E_2 που αντιστοιχεί σε νέα τιμή ισορροπίας $P_2 > P_1$ και νέα ποσότητα ισορροπίας $Q_2 > Q_1$

Περίπτωση 2: Μειώνεται η ζήτηση. Η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται αριστερά, η καμπύλη προσφοράς μένει σταθερή. Έχουμε νέα καμπύλη ζήτησης D_3 , νέο σημείο ισορροπίας E_3 που αντιστοιχεί σε νέα τιμή ισορροπίας $P_3 < P_1$ και νέα ποσότητα ισορροπίας $Q_3 < Q_1$

2. Μεταβολή της προσφοράς με σταθερή ζήτηση. (βλέπε σχήμα σελ. 98)

Πότε γίνεται; Αν αλλάξει κάποιος προσδιοριστικός παράγοντας της προσφοράς (τιμές παραγωγικών συντελεστών, τεχνολογία παραγωγής, καιρικές συνθήκες, αριθμός των επιχειρήσεων)

Τι συμβαίνει;

Περίπτωση 1: Αυξάνεται η προσφορά. Η καμπύλη προσφοράς μετατοπίζεται δεξιά, η καμπύλη ζήτησης μένει σταθερή. Έχουμε νέα καμπύλη προσφοράς S_2 , νέο σημείο ισορροπίας E_2 που αντιστοιχεί σε νέα τιμή ισορροπίας (ΠΡΟΣΟΧΗ) $P_2 < P_1$ και νέα ποσότητα ισορροπίας $Q_2 > Q_1$

Περίπτωση 2: Μειώνεται η προσφορά. Η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται αριστερά, η καμπύλη ζήτησης μένει σταθερή. Έχουμε νέα καμπύλη προσφοράς S_3 , νέο σημείο ισορροπίας E_3 που αντιστοιχεί σε νέα τιμή ισορροπίας (ΠΡΟΣΟΧΗ) $P_3 > P_1$ και νέα ποσότητα ισορροπίας $Q_3 < Q_1$

3. Μεταβολή και της προσφοράς και της ζήτησης. (βλέπε σχήματα σελ. 99)

Στην περίπτωση αυτή, μετατοπίζονται και οι δύο καμπύλες. Έχουμε δηλαδή δύο νέες καμπύλες προσφοράς (S_2) και ζήτησης (D_2). Το ποιο θα είναι το αποτέλεσμα στην τιμή και την ποσότητα ισορροπίας δεν μπορούμε να το πούμε εκ των προτέρων, αλλά εξαρτάται από τις μεταβολές.

Ενδεχόμενες περιπτώσεις:

(α) μεταβολή τόσο της τιμής όσο και της ποσότητας ισορροπίας. (διάγραμμα 5.5. σελ. 99)
Έχουμε δύο νέες καμπύλες προσφοράς (S_2) και ζήτησης (D_2), με νέο σημείο ισορροπίας E_2 που αντιστοιχεί σε νέα τιμή $P_2 \neq P_1$ και νέα ποσότητα ισορροπίας $Q_2 \neq Q_1$

(β) μεταβολή της ποσότητας ισορροπίας με σταθερή τιμή ισορροπίας. (διάγραμμα 5.6 σελ. 99) Έχουμε δύο νέες καμπύλες προσφοράς (S_2) και ζήτησης (D_2), με νέο σημείο ισορροπίας E_2 που αντιστοιχεί στην ίδια τιμή P_1 και νέα ποσότητα ισορροπίας $Q_2 \neq Q_1$

(γ) μεταβολή της τιμής ισορροπίας με σταθερή ποσότητα ισορροπίας. (δεν αναφέρεται η περίπτωση στο βιβλίο) Έχουμε δύο νέες καμπύλες προσφοράς (S_2) και ζήτησης (D_2), με νέο σημείο ισορροπίας E_2 που αντιστοιχεί σε νέα τιμή ισορροπίας $P_2 \neq P_1$ και την ίδια ποσότητα ισορροπίας Q_1 .

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο προσδιορισμός των τιμών

35

5. Κρατική παρέμβαση στην αγορά

❖ Γιατί παρεμβαίνει το κράτος στην αγορά;

Όταν κρίνει ότι οι τιμές που διαμορφώθηκαν στην αγορά (από την προσφορά και τη ζήτηση) ζημιώνουν κάποιες κατηγορίες ατόμων.

ΤΡΟΠΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ: 2 (Επιβολή ανώτατων τιμών και επιβολή κατώτατων τιμών)

Για να τους μελετήσουμε: Έστω αγαθό με καμπύλη προσφοράς D , καμπύλη ζήτησης S με σημείο ισορροπίας E_1 που αντιστοιχεί σε τιμή ισορροπίας P_1 και ποσότητα ισορροπίας Q_1

Σελίδα 8

2 ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΑΤΩΤΑΤΩΝ ΤΙΜΩΝ (βλ. διάγραμμα 5.8)	❖ Το κράτος επιβάλλει κατώτατη τιμή διατίμησης σε ένα αγαθό. ❖ Γιατί; Για να προστατεύσει τον παραγωγό. (π.χ. τιμές παρέμβασης ή ασφάλειας των αγροτικών προϊόντων → κατηγορία κατώτατων τιμών για να προστατευτεί το εισόδημα των αγροτών) ❖ Ευρωπαϊκή Ένωση: Ειδικό πλέγμα ρυθμίσεων για τη γεωργία και τις αγορές των αγροτικών προϊόντων. Πώς γίνεται; (π.χ. στο ελαιόλαδο) 1. Το κράτος εκτιμά ότι η τιμή ισορροπίας P είναι μικρή (δεν εξασφαλίζει το εισόδημα των ελαιοπαραγωγών) 2. Αποφασίζει τον ορισμό κατώτατης τιμής $P_K > P$ 3. Στην τιμή P_K έχουμε (α) νέα ζητούμενη ποσότητα Q_D (β) νέα προσφερόμενη ποσότητα Q_S 4. Παρατηρούμε ότι $Q_D < Q_S$ (έχουμε πλεόνασμα - πλεονάζουσα προσφορά). Το πλεόνασμα είναι ίσο $Q_S - Q_D$ στην τιμή παρέμβασης P_K. 5. Το κράτος αγοράζει το πλεόνασμα $Q_S - Q_D$ και το διαθέτει (α) σε αγορές του εξωτερικού (β) σε περιόδους μειωμένης παραγωγής.
---	---